

УДК 339.9

□Гребенюк Ю.М., ст. гр. МЕ-51

Лютак О.М., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В статті розглядаються перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні. Окреслюються проблеми використання туристично-рекреаційного потенціалу Закарпатської області як одного з найперспективніших для розвитку туризму регіонів.

Ключові слова: туристично-рекреаційний потенціал, туристично-рекреаційні ресурси, туристично-рекреаційний комплекс, туристично-рекреаційний регіон, туристична інфраструктура.

Grebeniuk Y., Lutak O.

THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE CARPATHIAN REGION

In the article discusses the prospects of tourism industry in Ukraine. Outlines the problems of using the tourism potential of the Transcarpathian region as one of the most promising regions for tourism development.

Key words: tourist potential, tourism and recreation resources, tourist and recreational complex, tourist and recreational region, tourism infrastructure.

Гребенюк Ю.М., Лютак Е.Н.

РАЗВИТИЕ ТУРИЗМА В ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье рассматриваются перспективы развития туристической индустрии в Украине. Раскрываются проблемы использования туристско-рекреационного потенциала Закарпатской области как одного из перспективных для развития туризма регионов.

Ключевые слова: туристско-рекреационный потенциал, туристско-рекреационные ресурсы, туристско-рекреационный комплекс, туристско-рекреационный регион, туристическая инфраструктура.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Головною метою розвитку туризму в прикордонному регіоні є забезпечення його збалансованості між екологічною, економічною та соціальною складовими. Прикордонне положення Закарпатської області із

□ *Гребенюк Ю.М., Лютак О.М.*

країнами ЄС за сприятливих умов співпраці може забезпечити розвиток її туристичної сфери завдяки залученню позитивного досвіду реалізації туристичної діяльності в державах ЄС та сусідніх вітчизняних регіонах.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Транскордонному співробітництву у сфері туризму присвячено значну кількість робіт. Зокрема, І. А. Дубович досліджує основні проблеми та перспективи розвитку туризму прикордонних територій [1], О.М. Лютак вивчає пріоритетні напрями розвитку туристично-рекреаційної сфери транскордонних регіонів [9]. Проблематику дослідження розвитку туристичної сфери регіонів України висвітлено у працях вітчизняних вчених: Л.С. Гринів, В.Г. Гуляєв, М.І. Долішнього, В.Ф. Кифяка та ін.

Цілі статті. Наукові дослідження показують, що маркетингове забезпечення розвитку туризму прикордонного регіону має організаційно-територіальне оформлення, реалізація якого можлива через перспективні нові форми – регіональні туристичні кластери. Тому метою роботи є саме визначення основних пріоритетних напрямів активізації туристичної діяльності в Закарпатській області.

Виклад основного матеріалу. Україна являє собою унікальний комплекс історичних, культурних та природних пам'яток, має вдале географічне положення, сприятливий клімат, значні рекреаційні можливості, що створює передумови для перетворення туризму в одну з найбільш перспективних галузей економіки.

Аналізуючи перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні, перш за все, необхідно підкреслити, що сучасний туризм - це та сфера економіки і життєдіяльності суспільства в цілому, яка в тій чи іншій мірі інтегрує практично всі галузі: транспорт, торгівлю, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання. Саме це і визначає туризм як один з найбільш перспективних напрямків структурної перебудови економіки, який може позитивно вплинути на економічний і соціальний стан країни в цілому, стимулювати ряд важливих галузей народного господарства, сприяти зміцненню нового позитивного іміджу України на світовій арені.

Одним з найбільш привабливих і перспективних регіонів з точки зору розвитку туризму в Україні є Закарпаття. Його унікальне прикордонне географічне розташування та багатий природно- й етнокультурно-ресурсний потенціал забезпечили області визнання

найбільш перспективної рекреаційної зони Європи з можливістю цілорічного (позасезонного) обслуговування туристів. Межування на західному кордоні України з чотирма центральноевропейськими державами — Польщею, Словаччиною, Угорщиною і Румунією — сприяє розвитку недорогого (особливо для мешканців країн Євросоюзу) відпочинку, а переважання сільського населення краю (70%) успішно демонструє розвиток одного із секторів розвитку туристичної галузі — сільського туризму.

Для отримання максимальної користі від туризму, прикордонний регіон повинен розробляти регіональну туристичну політику, що базується на стратегічному плануванні та є одним із напрямів соціально-економічної політики держави. Основною метою маркетингової стратегії розвитку туризму є створення високоефективного конкурентоспроможного туристичного комплексу, що забезпечує широкі можливості для обслуговування українських та іноземних громадян, а також робить значний внесок у розвиток економіки країни.

Для того, щоб реалізувати цю стратегію у сфері туризму, необхідно створити організаційну структуру, спроможну здійснювати пошук необхідної інформації, забезпечувати її узгодження між фірмою та оточенням, а також приймати раціональні рішення, пов'язані з функціонуванням підприємств на ринку. З цією метою у туристичних регіонах на адміністративному рівні повинні створюватися відділи і посади, відповідальні за формування туристичного продукту та його підтримку, пошук потенційних ринків збуту [2, с. 418].

Сьогодні туристично-рекреаційна галузь є пріоритетним напрямком розвитку економіки області. Мальовничі ландшафти, природні об'єкти (озеро Синевир, солоні озера та інші), багаті культурні, історичні, етнічні традиції, широка мережа туристично-рекреаційних та санаторно-лікувальних закладів дають можливість розвивати різні види туристичної діяльності. Зростає зацікавленість іноземних туристів у відвідинах регіону.

Закарпаття має унікальні передумови формування на ринкових засадах рекреаційно-туристичного комплексу, а саме:

- географічні – вигідне географічне положення створює їй певні переваги для прискореної інтеграції в європейські структури, єдина область України, яка межує з чотирма центральноевропейськими державами;

- історичні – своєрідність краю, де збереглась висока культура господарювання, традиції і навички місцевого населення, що у поєднанні з близькістю країн Західної Європи створює передумови для швидкої адаптації населення до ринкових умов господарювання;

- транспортні – розвинута мережа автомобільних доріг та залізниць з врахуванням зручного географічного положення може принести реальну вигоду області;

- природні – наявність унікальних природних ресурсів: мінеральних вод, лісів, значних запасів підземних і поверхневих вод, інших корисних копалин індустріального значення, ландшафтно-кліматичних зон (на Закарпатті знаходиться найбільша вершина Українських Карпат – гора Говерла (2061); бере свій початок одна з найбільших річок Європи – Тиса; єдина в Україні Долина нарцисів – поблизу м. Хуст; високогірне озеро Синевир, розташоване на висоті 989 м.);

- рекреаційні – область володіє потужним природним потенціалом для санаторно-курортного лікування та оздоровлення людей, який може перетворити рекреаційну сферу в одну з провідних галузей економіки області;

- екологічні – порівняно низький рівень забруднення довкілля та виняткова екологічна роль Карпат на континенті сприяють позитивному іміджу області.

Закарпатська область має успішний досвід реалізації транскордонних проектів у сфері туризму, серед яких:

- "Велокраїна" (в рамках програми транскордонного співробітництва Румунія – Молдова – Україна);

- проект "Зелені Полонини – зелена магістраль для розвитку туризму та співпраці;

- проект "Управління транскордонними дистанціями в Закарпатській області та Саболч-Сатмар-Березькому регіоні";

- "Гостинний дім" - Програма розвитку транскордонного багатокультурного екоагротуризму: туризм, обмін культурними цінностями, економічний розвиток;

- проект "Міст через українсько-словацький кордон";

- проект Програми добросусідства Польща – Білорусь – Україна за фінансової підтримки ЄС "Створення передумов для розвитку туристичної інфраструктури прикордонних територій на базі замкових комплексів";

- Програма підтримки, підготовки та реалізації проектів транскордонного співробітництва у сфері туризму Мукачєва на 2011-2012 рр. [3].

Саме практика здійснення таких проектів сприяє налагодженню контактів із зарубіжними партнерами і дає змогу розробляти спільну стратегію дій.

Туристична індустрія Закарпаття формується на основі узгодження обсягів туристично-рекреаційного потенціалу, туристичних господарства й інфраструктури та туристичних потоків. Вона забезпечує значний внесок в економіку краю, сприяє створенню нових робочих місць, знайомить туриста з культурними, історичними надбаннями, природним середовищем. Однак її ефективний розвиток неможливий без залучення висококваліфікованих фахівців, котрі б володіли необхідним багажем знань у цій сфері, на основі яких можна приймати справді професійні рішення.

Однак наявний потенціал реалізований недостатньо насамперед через відсутність повноцінної, адаптованої до ринкових умов державної політики розвитку вітчизняного туризму, через низьку його економічну ефективність, що зумовлює виникнення низки проблемних питань в даній сфері. На сьогодні основними проблемами в туристичній галузі Закарпаття залишаються:

- слабка комунікаційна доступність перспективних для освоєння в туристично-рекреаційних цілях територій (незадовільний стан доріг, відсутність електрифікації, телефонізації);
- відсутність достатньої кількості кваліфікованих кадрів та спеціалізованих закладів освіти по їх підготовці;
- недостатньо розвинена сервісна інфраструктура територій та інфраструктура галузі;
- відсутність законодавчо встановленого механізму реєстрації особистих селянських господарств, які надають послуги у сфері сільського зеленого туризму.

За перше півріччя 2012 року обсяг послуг, наданих турфірмами області, перевищив 15 млн грн; платежі до бюджету становили 2,7 млн грн [4]. Щоб туристично-рекреаційні послуги займали вагомішу частку, а в перспективі вийшли на перше місце у наповненні бюджету та створенні робочих місць, галузь повинна розвиватися випереджаючими темпами. За нинішніх обсягів капіталовкладень очікуваного її процвітання чекати доведеться довго. Доречно нагадати, що, за незначним винятком, матеріальна база по

прийманню гостей у Закарпатті була створена за радянських часів і раніше. Вона часто морально застаріла, фізично зносилася і нині, щоб відповідати сучасним вимогам, потребує не одного, а сотень мільйонів.

Незважаючи на складну економічну ситуацію та значну кількість проблем в сфері туризму, в останні роки дана галузь все ж демонструє певну позитивну динаміку. Зокрема, кількість обслуговуваних туристів з 2009 по 2012 рік збільшилася більш, ніж на 70%. За I півріччя 2012 року в порівнянні з аналогічним періодом 2011 року кількість обслуговуваних туристів також зросла на 2%, хоча таке зростання спричинене переважно зростанням кількості подорожуючих за кордон [4].

Спостерігається також певна активізація процесів розбудови туристичної інфраструктури області. Так, в останні роки було збудовано сучасні санаторні комплекси «Теплиця», «Термал-Стар», «Карпатія», «Квелле Поляна», «Сузір'я», «Боржава», «Гірська Тиса», «Синяк», а також туристично-рекреаційні та готельно-ресторанні комплекси «Reikartz Карпати», «Ренесанс», «Червона рута», «Богольвар», «Воеводино», «Водограй», «Карпатський мисливець», «Континент», «Унгарський», які користуються значним попитом серед відпочиваючих. Розвивається також інфраструктура вздовж основних транспортних магістралей, починаючи з пунктів перетину державного кордону і до кордонів з іншими областями України. Серед об'єктів, які входять до цієї інфраструктури, найкраще вирізняються такі готельно- та мотельно-ресторанні комплекси: «Chalet» (Свалявський район), «Наталі» (Воловецький район), «Червона гора» (Мукачівський район), «Європа» (Ужгородський район), «Гелікон» та «Фемелі» (Берегівський район) та інші.

Центральним та місцевим органам влади з питань рекреації і туризму в найближчий термін необхідно вирішити масштабні завдання щодо:

- створення сприятливих умов для залучення інвестицій;
- забезпечення стимулювання розвитку туризму в депресивних регіонах;
- створення нових робочих місць;
- запровадження реальних механізмів стимулювання будівництва і реконструкції готелів та інших об'єктів туристичної та курортно-рекреаційної сфери;

• створення прозорого та цивілізованого туристичного і курортного ринку.

Висновки. Отже, Закарпатська область, маючи вигідне географічне положення та геополітичне розташування, розвинену транспортну мережу, наявність значних природно-рекреаційних ресурсів та історико-культурних пам'яток, працелюбне і гостинне населення, може забезпечити належну віддачу від цього потужного потенціалу, використати його в інтересах активного відпочинку та оздоровлення лише за умови державної підтримки та чіткої організації туристичної діяльності, залучення інвестиційного капіталу, зміцнення існуючої та створення нової матеріально-технічної бази, залучення досвідчених і кваліфікованих кадрів.

1. Дубович І. А. Особливості та перспективи розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва у галузі туризму / І. А. Дубович, Т. П. Василенко, О. В. Вичка // Наук. вісн. Нац. лісотехн. ун-ту України. – 2005. – Вип. 15.7. – С. 274–278.
2. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич. – К.: Вид-во "Знання", 2008. – 661 с.
3. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.eu.prostir.ua/news/246662.html?print>.
4. Офіційний сайт Державної служби туризму і курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua>
5. Гринів Л.С. Розвиток рекреаційного підприємництва в Українських Карпатах/ Л.С.Гринів// Проблеми регіональної політики: зб.наук.пр. /Ін-т регіональних досліджень. – Л., 2001. – С.109-118
6. Гуляев В.Г. Организация туристкой деятельности: Учеб. пособие / В.Г.Гуляев. - М.: Нолидж, 2001. - 312 с.
7. Долішній М.І. Регіональні проблеми економічного і соціального розвитку України. Наук. доповіді. - К.; 2002. - 43 с
8. Кифяк В.Ф.,Кифяк О.В. Стратегічні напрями розвитку сфери рекреації і туризму в Закарпатській області та її вплив на соціально-економічний стан регіону//Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Соціально-економічний розвиток регіону: діагностика, стратегія управління. Випуск 4 (60).НАН України.Інститут регіональних досліджень/ Редкол.: відп.ред. академік НАН України М.І.Долішній. – Львів, 2006. – С.130
9. Лютак О.М. Пріоритетні напрями розвитку туристично-рекреаційної сфери транскордонних регіонів / О.М. Лютак // Збірник наукових праць. Науковий вісник Луцького національного технічного університету – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/25_PNR_2012/Economics/2_115725.doc.htm